

УДК 51(092)(477.82):51:001.4

Світлана Локайчук, Ольга Кудісова

МАТЕМАТИЧНІ ТЕРМІНИ В ПРАЦЯХ АКАДЕМІКА МИХАЙЛА КРАВЧУКА

У статті розглянуто внесок академіка М. Кравчука у вироблення української математичної термінології періоду «українізації» початку ХХ ст. Проаналізовано терміни на позначення математичних понять, зафіксовані в науково-популярних працях ученого, виокремлено лексико-тематичні групи математичних термінів, схарактеризовано мовні особливості досліджуваної термінолексики, зразки і моделі, за якими створено назви наукових понять. Вказано на екстра- та інтралінгвальні чинники, що впливали на розвиток термінології в досліджуваний період.

Ключові слова: українська математична термінологія, термін, термінотворення, тематична група, термін-словосполучення, наукове поняття.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні актуальною є проблема унормування термінів з використанням досвіду і позитивних надбань учених різних поколінь. Не можна уявити шляхи розвитку української термінології без вивчення й аналізу практичних напрацювань її видатних носіїв, особливо періоду 20-х – початку 30-х років ХХ століття. Це був надзвичайно важливий етап формування більшості вітчизняних терміносистем, тому він давно привертає до себе увагу дослідників. У цей період значно активізувалися наукові дослідження в різних галузях, було зроблено відкриття світового рівня, зростає кількість наукових праць з техніки, математики, механіки, машинобудування та ін. Розвиткові наукової мови великою мірою сприяла українізація, розпочата 1923 року [1, с. 216]: навчальні установи переходили на українську мову викладання та потребували відповідних підручників, проводилася велика робота зі збирання, опрацювання і створення української наукової термінології, її граматичної та лексичної кодифікації.

Значний внесок у розвиток математичної науки й української математичної термінології зробив академік Михайло Пилипович Кравчук, котрий один із перших у Києві почав викладати українською мовою, видавав україномовні підручники, відстоював право на оприлюднення результатів своїх досліджень рідною мовою. У публікаціях науковець широко використовував власне українську лексику, яка набувала термінологічного значення. Проте мовознавчих праць, присвячених вивченню математичних термінів у науковому доробку М. Кравчука, поки що немає.

Аналіз досліджень цієї проблеми. До питань організації термінологічної та термінографічної роботи в період 20–30-х років ХХ століття зверталися Л. Симоненко, І. Кочан, Г. Наконечна, С. Артюх,

Л. Боярова, Я. Яремко, О. Кочерга та багато інших лінгвістів. Г. Наконечна у монографії «Українська науково-технічна термінологія. Історія і сьогодення» підкреслює, що особлива роль у формуванні української національної математичної термінології належить М. Кравчукові та М. Чайковському [8, с. 15]. Вони перші почали викладати математику українською мовою (М. Кравчук у Київському, М. Чайковський у Кам'янець-Подільському університетах). С. Богдан у статті «Михайло Кравчук – неповторна мовна особистість» чи не вперше в українській лінгвостилістиці звертає увагу на потребу аналізу текстів наукових праць видатного математика в контексті дослідження мовотворчості не лише майстрів художнього слова, а й відомих учених [2, с. 289].

Мета статті – аналіз українських математичних термінів початку ХХ ст. на матеріалі наукового доробку М. Кравчука, оприлюдненого нині [6]. Це особливо важливо, зважаючи на те, що впродовж майже 80-ти років його наукові праці, вилучені в середині 1930-х років органами НКВС, зберігалися з грифом «таємно» у спецховищах.

Відповідно до мети були поставлені такі завдання: 1) проаналізувати українські терміни в наукових працях Михайла Кравчука з погляду засад термінотворення, вироблених в Інституті Української Наукової Мови; 2) виокремити тематичні групи математичної термінології; 3) схарактеризувати мовні риси аналізованої термінологіки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Ціле покоління українців не знало імені Михайла Кравчука. В Україні праці вченого були знищені: їх спалювали у дворі Інституту математики, а в бібліотеках вилучали з фондів. Сьогодні відомо, що наукові відкриття вченого збагачували теорію алгебраїчних рівнянь і аналітичних функцій, теорію змінного дійсного та інтерполяції, диференціальних та інтегральних рівнянь, математичну статистику, різні розділи аналізу теорії чисел [3, с. 15]. Науковці всього світу послуговуються термінами, до складу яких входить прізвище нашого великого земляка, це *многочлени Кравчука, моменти Кравчука, формули Кравчука, осцилятори Кравчука*. Проте в Україні ми отримали можливість ознайомитися з текстами публікацій відомого академіка лише у 2000 році, коли було видано його деякі науково-популярні праці [6].

Михайло Пилипович Кравчук народився 27 вересня 1892 року в селі Човниця Ківерцівського району Волинської області. 1901 р. родина переїхала до Луцька, де він 1910 р. закінчив гімназію. Того самого року вступив на фізико-математичний факультет університету Святого Володимира в Києві. У той час там працювало чимало відомих математиків: Г. Пфейфер, Д. Граве, В. Єрмаков, Б. Букреев та ін. Професор Д. Граве вважав його одним із найталановитіших своїх учнів і залишив при університеті як стипендіата для підготовки до наукової та викладацької роботи.

З 1917 р. М. Кравчук став членом Українського наукового товариства у Києві, фізико-математичного товариства при Київському університеті,

співробітником Української академії наук. Крім багатьох наукових відкриттів у галузі математики і фізики, Михайло Пилипович чимало зусиль доклав до створення першого українсько-російського математичного словника 1926 року – був головою комісії, яка уклала цю лексикографічну працю, брав активну участь у редагуванні словникових статей.

Водночас великої ваги вчений надавав освіті, викладав різні курси математики у вищих навчальних закладах – першій та другій українських гімназіях, Українському народному університеті. Під час педагогічної роботи М. Кравчук на практиці побачив необхідність вироблення та впорядкування української математичної термінології. Це спонукало його до створення «Проекту алгебраїчної та геометричної термінології», який був опублікований 1917 р. у видавництві Товариства шкільної освіти.

1919 р. М. Кравчук літографським способом видав прочитаний ним в Українському народному університеті курс лекцій з геометрії, де використав уже усталені на той час українські терміни та запропонував нові назви наукових понять. Того самого року вийшов друком перекладений ним українською мовою підручник з геометрії А. Кисельова.

Аналіз наукових праць академіка показує його унікальний математичний талант, широту наукового кругозору, здатність всебічно аналізувати складні питання різних розділів математики, фізики. У період українізації в наукових колах панувала народницька традиція, яка полягала в намаганні наблизити науку до розуміння широких верств. На початку ХХ ст., зазначає І. Кочан, домінував педагогічний принцип зрозумілості й доступності [5, с. 159]. У зв'язку з цим, крім власне наукових вузькогалузевих досліджень, М. Кравчук публікував науково-популярні праці, в яких у доступній та зрозумілій формі викладав складні теоретичні питання. Об'єктом нашого дослідження були назви наукових понять у текстах «Простір, час, матерія», «Сучасний атомізм», «Вплив Ейлера на дальший розвиток математики» [6].

Відповідно до засад вироблення власної термінології, сформульованих працівниками Інституту Української Наукової Мови, назви спеціальних понять потрібно було створювати на національній основі і «використовувати лексичний матеріал мови та літературних джерел» [9, с. 121]. Підставою для такого твердження було усвідомлення того, що народна мова має достатньо розвинену систему засобів для обслуговування науки. Наприклад, у статті «Сучасний атомізм» привертають увагу українські терміни: **серце водневого атома** (сучасний термін *протон*) [6, с. 162], **атомове серце** (сучасн. *ядро атома*) [6, с. 161], **електромагнетне промінювання** (сучасн. *електромагнітне випромінювання*) [6, с. 161], **світляні хвилі** (сучасн. *світлові хвилі*) [6, с. 160], **теплові хитання атомів** (сучасн. *теплові коливання*) [6, с. 159]. Звичайно, ми аналізуємо мову цієї публікації з позицій ХХІ століття, порівнюємо із сучасними термінами, разом з тим отримуємо уявлення про те, якою могла

би бути українська математична термінологія сьогодні, якби проти неї не проводилися репресивні дії у 30-х роках минулого століття.

Вочевидь, визначити систему понять, які склалися в досліджуваній період, правильно їх класифікувати, встановити особливості термінотворення можна лише спостерігаючи за термінами, вивчаючи їх безпосереднє функціонування в природному для них оточенні, тобто в текстах [7, с. 97]. Як фахівець, що працював у галузі диференційних та інтегральних рівнянь, теорії множин, теорії функцій та вищої алгебри, теорії ортогональних поліномів, М. Кравчук досить часто використовує терміни зі стрижневим словом **теорія**: *Лоренцова електронна теорія електромагнетних явищ, теорія фукцій, теорія ймовірностей, Планкова квантова теорія, теорія енергетизму, аналітична теорія чисел, теорія квадратичних форм, теорія електромагнетних піль* (сучасне – *теорія електромагнітних полів*); *Борова теорія атома*, наприклад: «...серіальні формули звичайних спектрів дали головний матеріал для утворення Борової **теорії атома**» [6, с. 159] та інші.

Стрижнєве слово **закон** входить до складу термінів **закон інерції** (перший закон Ньютона), **розширений закон** заховання енергії; **закон** Ньютона, **Кеплерові закони** руху планет, **закон** Мозлі, наприклад: «**Закон** Мозлі знайдено вже за проводом цієї (Борової) теорії атома ...» [6, с. 159]; **закон** незмінності складу хемічних речовин, наприклад: «Звідси й випливає так званий **закон** незмінності складу хемічних речовин: усяка річовина (напр., вода), яким-би способом її не було утворено, завжди має в своєму складі ті самі елементи в цілком певнім сталім співвідношенні...» [6, с. 143].

Термін **формула** (лат. formula – образ, форма) у математиці, фізиці, інших науках має таку дефініцію: **формула** – сукупність величин, виражених числами та літерами і пов'язаних між собою за допомогою спеціальних знаків [10, с. 948]. Із цим словом зафіксовані терміносполуки *емпірична формула, Тейлорова формула, біноміальна формула, формула Ейлера, серіальні формули*.

Математичний термін **теорема** (грец. theōrēma – розгляд) – твердження, правильність якого встановлюється доведенням [10, с. 885] – також найчастіше входить до складу термінів-словосполучень: *Пітагорова теорема, теорема про загальне розвинення степенів двочлена, теорема додавання колових дуг* тощо.

Питомий український термін **рівняння** – рівність між двома функціями від однієї або кількох невідомих величин [11, VIII, с. 552] – увійшов до таких термінологічних словосполучень, як *алгебричні рівняння, нелінійні неозначені рівняння, рівняння з безліччю змінних, інтегральні рівняння*.

У наукових публікаціях М. Кравчука вирізняємо групу спеціальних назв, стрижневими словами яких є загальнонаукові терміни, тобто такі, що використовуються практично в усіх галузевих термінологіях, як-от: *система, концепція, принцип, функція, аналіз, гіпотеза* тощо. Однак у

складі термінів-словосполучень значення таких загальнонаукових термінів конкретизоване, наприклад: *Евклідова **система**, електрична **концепція** матерії* (концепція еквівалентності маси та енергії), *Масквел-Лоренцова **концепція**, **принцип** релятивності* (сучасн. *принцип відносності*), ***принцип** однаковості числа*, *Евклідов **принцип** ланцюгового дробу*, *Бергсоновий **аналіз***, *Діофантів нелінійний **аналіз***, *Ейлерова **функція**, трансцендентні **функції***.

Термін ***гіпотеза*** (грец. hypothesis – основа, припущення) – наукове положення, висновок, що пояснює певні явища дійсності на основі припущення [11, II, с. 73] – зафіксовано у складі словосполучень *атомічна **гіпотеза**, **гіпотеза** етеру* тощо. Найчастіше цей номен поєднується з присвійними прикметниками, утвореними від прізвища дослідника, який висловив те чи те припущення: *Проутова **гіпотеза**, Лоренцова **гіпотеза** вкорочення*, *Планкова **гіпотеза***, наприклад: «Безпосередні спроби перепускання електронних потоків через гази та металічні пари в інтенсивнім електричному полі теж досить добре підтверджують ***Планкову гіпотезу***» [6, с. 160].

Друга група термінів – це назви явищ, процесів, дій. На позначення дій та процесів використовували як дієслова, так і віддієслівні іменники з суфіксами -*нн(я)*, -*анн(я)*, -*енн(я)*, -*інн(я)*, -*ізаці(я)*, -*ці(я)*: *логарифмування рівності*, *Лоренцове **вкорочення** довжин*, *символічне **інтегрування** диференціальних рівнянь*, *Рентгенове **промінювання***, *диференціальне **числення***, *абсолютне **прискорення***, *світляні **тремтіння** електронів*, *Планків квант **діяння***, *Зомерфельдові **обчислення*** та інші.

В українській мові словотвірні типи з суфіксами -*анн(я)*, -*енн(я)*, -*інн(я)* належать до високопродуктивних. Деривати цих типів «становлять основну масу українських віддієслівних іменників із загальним значенням опредметненої дії (процесу)» [12, с. 68].

Словотвірне значення опредметненої дії передають суфікси іншомовного походження -*ці(я)*, -*аці(я)*, -*изаці(я)*, -*ізаці(я)*. Наприклад: ***йонізація*** – перетворення електрично нейтральних частинок середовища в електрично заряджені [11, IV, с. 44]: «*При **йонізації** (утворенні йонів) у газі, що наповнював це поле, спостерігалася коли-не-коли раптова зміна швидкості або й напрям руху крапельки*» [6, с. 148]; ***інтерференція*** – взаємне посилення або послаблення хвиль (світлових, звукових, електричних) під час накладання їх одна на одну [11, IV, с. 40]: ***інтерференція** світляних хвиль*; ***енергетизація** матерії*; ***релятивація** часу* (релятивний – сучасн. відносний) тощо.

Крім того, значення опредметненої дії мають деривати, утворені нульовою суфіксацією (переважно віддієслівні іменники чоловічого роду): зникливі ***прирости** раціональних функцій*, *граничні **переходи***, *рівниковий **обіг*** (сучасн. *екваторний обіг*), *просторовий **протяг*** (слово *протяг* утворене нульсуфіксацією від іменника *протяжність*).

Окрему тематичну групу становлять терміни на позначення величин. Ця група представлена термінами-словами та дво-, три-, чотирикомпонентними словосполученнями, наприклад: *щільність електричного заряду, поле тяжіння, атомічна структура, електричний тік, Ридбергова константа, Планків квант діяння, периферичні електрони, серце атома, додатний заряд, атомна вага*: «Точний розбір складу хемічних речовин супроводився визначенням **атомної ваги** елементів, тоб-то чисел пропорціональних масам їх атомів» [6, с. 143]. Терміни цієї тематичної групи (*коефіцієнт, величина, частота* тощо) утворюють також тематичні підгрупи.

У досліджуваних текстах терміни, що позначають властивість, утворені в основному додаванням до основ прикметників суфікса *-ість*, наприклад: **щільність енергії, одночасовість, однаковість** (*принцип однаковості числа*), **інтенсивність** промінювання, **абсолютність одночасності**, Ейлерова **тотожність**. Східнослов'янський суфікс *-ість*, поєднуючись з основами якісних та відносних прикметників, «творює іменники із значенням якості як предметно-абстрактного поняття, ознаки, абстрагованої від предмета» [4, с. 94].

Процес становлення норм наукової мови у 20–30-ті роки минулого століття відзначався тенденцією до відображення специфіки української мови, відбувався в напрямі усталення в ній морфологічних і синтаксичних структур, властивих загальнонаціональній українській мові. Найчастіше терміни утворювалися за допомогою питомих словотворчих засобів, наприклад: *добуток, косина* (сучасн. *діагональ*), *поперечник, додатній осередок атома, додільний, рівнобіжний, рівність, збіжність* (авторський переклад М. Кравчука рос. *сходимость*), *прямовісний, поземний, диференціальне числення, інтегральне числення* та інші. Деякі терміни – результат субстантивації: **атомові**, нескінченно **малі**, нескінченно **великі, змінні**, наприклад: *алгебричні функції двох змінних* [6, с. 106], *теорія функцій дійсного змінного* [6, с. 123]; **криві**, наприклад: *теорія поверхонь та просторових кривих* [6, с. 106], *Pearsonова теорія кривих розподілу* [6, с. 189].

Значну частину цих термінів, що мали виразні ознаки української мови, замінено іншими з різних мотивів (однією з причин була політична, наприклад, в Математичному бюлетені 1934 р. прямо заборонялися українські терміни), наприклад: **атомове серце** (сучасн. *ядро атома*), **подобина атома** (сучасн. *модель атома*), **осередок тяжіння** (сучасн. *центр тяжіння*), **прирости** функції, **світляні гасла** (сучасн. *світлові хвилі*), **рівник** (сучасн. *екватор*), **противний рух** (сучасн. *протилежний рух*), **прямовісна** площа (сучасн. *вертикальна площа*), **відосередні сили** (сучасн. *відцентрові сили*) та інші.

Деякі загальновідомі слова увійшли до окремих термінологій для позначення наукових понять внаслідок термінологізації. Зокрема, у досліджених нами текстах публікацій М. Кравчука термінологічного значення набули такі загальновживані слова, як *поле, сила, рух, хвиля, тіло*, наприклад: **поле тяжіння** (сучасн. *гравітаційне поле*), **електромагнетне**

поле, відосередні **сили** (сучасн. відцентрові сили), електромагнетні **сили**, **сили** інерції, Ньютонова **сила** всесвітнього тяжіння; матеріальні **рухи** (сучасн. механічні рухи), протилежний **рух** (сучасн. протилежний рух), простолійний одноманітний **рух**, етеровий опір **рухам** (сучасн. тертя ефіру); етерові **хвилі**, світляні **хвилі** (сучасн. світлові хвилі), **хвилі** середньої довжини; рухоме **тіло** та ін.

Спостережено активне утворення термінів-епонімів, до складу яких входять прізвиська винахідників: Проутова гіпотеза, Броунів рух, Круксові трубки, Мілікенновий метод, Томсонів спосіб, Рентгенів спектр, елементи Мозлі, Бальмерова серія спектральних ліній, Ридбергова константа, Борова теорія атома, Резерфордів метод сцинтиляцій, Лоренцова електронна теорія електромагнетних явищ, Зеєманів ефект, Планків квант діяння, Планкова константа, Планкова квантова теорія, Планкова гіпотеза, досліді Фізо.

Через хиткість термінологічних норм у науково-технічних текстах 20–30-х років паралельно вживалися прикметникові суфікси -ов-, -аль-, -ич-, -н-: циліндровий, квадратний, обертний, обертальний, переміщальний, циліндричний, алгебричний, квадратичний та інші.

І. Кочан звертає увагу на те, що для термінології того часу характерне «надання переваги формам першої відміни для іменників жіночого роду» [5, с. 102]. У зв'язку з цим фіксуємо модель атома, вертикаля, діагоналя, аналіза, метода, наприклад: «...залежність між **діагоналею** та рубами бруса» [6, с. 139], «**аналіза** промінної енергії» [6, с. 149], «Вільсонова **метода**» [6, с. 155].

Серед математичних термінів зафіксовані й номінації іншомовного походження, особливо ті, які використовувалися і в інших європейських мовах: електроліз, катод, антикатод, йонізація, ізотопи, сцинтиляція, електрони тощо. Проте на матеріалі текстів М. Кравчука в авторській редакції маємо можливість спостерігати фонетичні особливості передавання іншомовних слів в українській мові того часу – «у правописній одежі 1929 р.» [2, с. 292], наприклад: **діаметр**, світовий **етер**, **етеровий** опір **рухам** (сучасн. тертя ефіру), **Пітагорова** теорема, від'ємний **йон**, **йонізація** (утворення іонів), **матеріальні** тіла, **спеціальна** теорія відносности, **електромагнетна** картина світу, **хемічний** склад та інші. До багатьох іншомовних термінів часто подано національний відповідник: діагоналя – косина, коефіцієнт – сучинник, центр – осередок та ін.

Висновки та перспективи досліджень. Отже, формування української математичної термінології у період 20-х – початку 30-х років ХХ століття було зумовлене екстра- та інтралінгвальними факторами, зокрема активізацією досліджень та здійсненням відкриттів світового рівня, піднесенням національного духу, розумінням того, що лексичний матеріал народної мови має цілковиту придатність для обслуговування потреб науки.

Математичні терміни в україномовних публікаціях академіка М. Кравчука, що працював у галузі теоретичної математики, відображають розгалужену систему понять. Назви теорій, законів, формул, теорем, гіпотез представлені термінами-словосполученнями та побудовані за моделями українського термінотворення. Переважно за допомогою питомих словотворчих засобів утворено терміни для позначення явищ, процесів, дій, властивостей, величин тощо. Частина спеціальних назв постала внаслідок термінологізації слів загальномовного словника.

Учений відстоював право творення термінів на власному мовному ґрунті, проводив значну роботу щодо перекладу іншомовних номінацій на українську мову. Вивчення й аналіз практичного позитивного досвіду М. Кравчука, який працював над виробленням української математичної термінології в період 20–30 років минулого століття, необхідні для подальшого унормування та кодифікації вітчизняної термінолексики.

Список використаної літератури

1. Артюх С. В. Питання формування термінології опору матеріалів у період 20–30-х років ХХ ст. / С. В. Артюх // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2014. – С. 210–218.
2. Богдан С. К. Михайло Кравчук – неповторна мовна особистість / С. К. Богдан // Бюлетень Західного наукового центру (2012–2013): до 95-річчя Національної академії наук України. – Львів : Вид-во «ПАІС Львів», 2013. – С. 289–296.
3. Вірченко Н. Корифей української математики / Ніна Вірченко // Аксіоми для нащадків / упор. О. Романчук. – Львів : Меморіал, 1992. – 544 с.
4. Ґрещук В. В. Дериваційна здатність прикметникових основ в утворенні українських іменників на -ість / В. В. Ґрещук // Питання словотвору / [за ред. І. І. Ковалика]. – К. : Вища школа, 1979. – С. 124–131.
5. Кочан І. М. Українські термінологічні словники 20-х років ХХ століття з позицій сьогодення / І. М. Кочан // Термінологічний вісник. – 2011. – № 1. – С. 156–162.
6. Кравчук М. П. Науково-популярні праці / М. П. Кравчук; уклад. Н. О. Вірченко. – К., 2000. – 232 с.
7. Локайчук С. Українські археологічні терміни в публікаціях 20–30-х років ХХ ст. / С. Локайчук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Мовознавство. – Луцьк : СЛУ ім. Лесі Українки, 2014. – С. 96–101.
8. Наконечна Г. В. Українська науково-технічна термінологія. Історія і сьогодення / Г. В. Наконечна. – Львів : Кальварія, 1999. – 110 с.
9. Панько Т. І. Українське термінознавство : підручник / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
10. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сюта, Т. В. Цимбалюк]. – К. : Довіра, 2000. – 1018 с. – (Бібліотека державного службовця).
11. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР; Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 1–11.
12. Словотвір сучасної української літературної мови / [відп. ред. М. А. Жовтобрюх]. – К. : Наук. думка, 1979. – 407 с.

Локайчук Светлана, Кудисова Ольга. Математические термины в публикациях академика Михаила Кравчука. В статье рассмотрен вклад академика М. Кравчука в разработку украинской математической терминологии во время

«українізації» начала XX в., определены экстра- и интралингвальные факторы, которые влияли на развитие терминологии в исследуемый период. В результате анализа специальных названий для обозначения математических понятий в научно-популярных публикациях ученого выделены лексико-тематические группы математических терминов. Обращено внимание на языковые особенности исследуемой терминологии. Установлено, что математические термины в публикациях М. Кравчука отражают разветвленную систему понятий. Работая в области теоретической математики, ученый использовал названия теорий, законов, формул, теорем, гипотез, явлений, действий. Большинство из них созданы с помощью словообразовательных средств и моделей украинского языка, а также вследствие терминологизации слов общеязыкового словаря.

Ключевые слова: украинская математическая терминология, термин, терминообразование, тематическая группа, термин-словосочетание, научное понятие.

Lokaichuk Svitlana, Kudisova Olga. The Mathematical Terms in the Publications by Academician Mykhailo Kravchuk. The article highlights the contribution of Academician M. Kravchuk into the development of the Ukrainian mathematical terminology system created during the period of «Ukrainization» processes in the early twentieth century. The study highlights the (extra) intralinguistic factors that influenced the development of terminology in that period. The analysis of special lexicon used to describe mathematical concepts in scientific and popular scientific publications has provided opportunities to differentiate lexical-thematic groups of mathematical terms. Attention is drawn to the linguistic features of the terminology under the study. It has been revealed that the mathematical terms in the M. Kravchuk's publications reflect the complex system of concepts. Working in the field of the theoretical mathematics, the scientist used the terms from the theories, laws, formulas, theorems, hypotheses, phenomena in this field. The study shows that most of them have been created using the word building means and patterns of the Ukrainian language, and by terminologization of the basic vocabulary words.

Key words: Ukrainian mathematical terminology, term, terminology, thematic group, term-phrase, scientific concept.

Стаття надійшла до редколегії 14.09.2016